

Loppuraportti

HYVÄ MOPO - AVOIMET KOHTAAMISPAIKAT

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hämeen piiri

MLL
MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITON
HÄMEEN PIIRI

Onni löytyy arjesta.

SISÄLLYS

1. TAUSTAA PROJEKTILLE	2
1.1. Lähtökohta	2
1.2. Projektin suunnittelu	2
1.3. Tavoitteet	2
1.3.1. Kehittämistavoitteet	2
1.3.2. Tulostavoitteet	3
2. KÄYNNISTYSVAIHE	3
2.1. Suunnittelua, rekrytointia	3
2.2. Työryhmiä ja yhteistyökumppaneita	4
3. MOPO KÄY: PROJEKTIN TOIMINTAA	5
3.1. Kuhmalahden ja Sahalahden Hyvä mopo –projekti	5
3.1.1. Suunnittelu ja toiminta	6
3.1.2. Tiedottaminen	6
3.1.3. Kustannukset	6
3.1.4. Projektin arviointi	6
3.1.5. Toiminnan jatko	8
3.2. Lempäälän Hyvä mopo –projekti	8
3.2.1. Suunnittelu ja toiminta	9
3.2.2. Tiedottaminen	9
3.2.3. Kustannukset	9
3.2.4. Projektin arviointi	9
3.2.5. Toiminnan jatko	10
3.3. Mouhijärven Hyvä mopo –projekti	10
3.3.1. Suunnittelu ja toiminta	10
3.3.2. Tiedottaminen	11
3.3.3. Kustannukset	11
3.3.4. Projektin arviointi	12
3.3.5. Toiminnan jatko	13
3.4. Uusien paikkakuntien Hyvä mopo –projekti	13
4. MOPOMATERIAALIA	15
4.1. Mopopeli	15
4.2. Yleensä siitä on selvitty. Opas murrosikää lähestyvän lapsen vanhemmalle	15
4.3. Seiska alkaa, mopo karkaa. Opas varhaisnuorten ja vanhempien tukemiseen	16
4.4. Hyvä mopo –leiripäivän ohjelma	16
4.5. MLL:n nuorisotyön esittelyromppu	16
4.6. Me-mittari. Aineisto koululuokan yhteisöllisyyden mittaamiseen	16
5. KYSELYITÄ, ARVIOINTIA	17
5.1. Vanhemmuus ja vanhemmuuden tukeminen Hyvä mopo –projektiin osallistuneiden vanhempien näkökulmasta	17
5.2. "Hyvä mopo!" Pedagoginen toiminta peruskoulun seitsemännelle luokalle siirtyvien nuorten tukemiseksi	19
6. KOULUTUSTA	21
6.1. Koulutusta mopotiimeille	21
6.2. Projektikoulutusta	22
7. PROJEKTIN RAHOITUS	22
8. POHDINTAA	22

LIITE: Tilastoa Hyvä mopo -projektin tapahtumista

1. TAUSTAA PROJEKTILLE

1.1. Lähtökohta

Suomalainen yhteiskunta tukee lapsia ja lapsiperheitä monin tavoin. Alle kouluikäisten perheet saavat ohjeita ja tukea niin neuvolasta, päiväkodista kuin mm. Mannerheimin Lastensuojeluliiton (jatkossa MLL) perhekahviloistakin. Vielä ensimmäisinä kouluvuosina yhteistyö vanhempien ja koulun välillä on tiivistä, mutta nuoruusiän lähestyessä kanssakäyminen vähenee.

12-13 vuoden iässä murrosikä tekee tuloaan, osalla se on jo täydessä vauhdissa. Samaan aikaan, kun lapsen oman kehon fyysiset ja psyykkiset muutokset hämmentävät mieltä, tapahtuu varhaisnuoren koulunkäynnissä iso muutos. Vaikka peruskoulussa pyritään eroon jyrkästä jaosta ala- ja yläkoulun välillä, joutuu edelleen suurin osa vaihtamaan koulua tässä iässä. Isosta kuudesluokkalaisesta tulee pieni seitsemäsluokkalainen eli ”mopo”, jolla ei ole enää turvana tuttua kouluyhteisöä. Tilalla ovat uudet luokkakaverit sekä tunnista toiseen vaihtuvat aineenopettajat ja opetustilat. Paikka uudessa yhteisössä pitää jollakin keinolla lunastaa, ja usein mopo ottaa turvakseen uudenlaisen ”roolin”. Porukkaan kuulumisen tarve johtaa helposti tilanteisiin, joissa kodin ja kaveripiirin arvot ajautuvat ristiriitaan - ja jälkimmäiset ovat vahvoilla.

Nopeasti muuttunut tilanne voi hämmentää myös vanhempia. Irtiotto kotoa alkaa, ja vanhemmat saavat kuulla olevansa muinaismuistoja, jotka eivät ymmärrä mistään mitään. Uuden koulun vanhempainiltoihin meno voi tuntua vanhemmista hämmentävältä; vanhemmat, opettajat ja muu koulun henkilökunta on vierasta. Lapsikin ehkä antaa ymmärtää, ettei vanhempien apua kouluasioissa kaivata. Tässä vaiheessa on helppo antaa periksi, vaikka juuri nyt myös vanhemmat tarvitsisivat vertaistensa tukea. Luonteva kohtaaminen vanhempien ja kouluväen välillä poistaisi monia turhia ennakkoluuloja ja väärinkäsityksiä. Vanhempien tutustuminen ja yhteydenpito antaisi heille etulyöntiaseman ainaiseen kiistaan, kuinka ”kaikki muut” saavat tehdä sitä ja ”ei kukaan muu” joudu tekemään tätä.

1.2. Projektin suunnittelu

MLL:ssa toteutettiin vuosina 1999-2001 Toimiva yhdistys –prosessia, jonka aikana MLL:n Hämeen piirin työryhmä ryhtyi kehittämään toimenpiteitä, joilla tuetaan varhaisnuoria ja heidän vanhempiaan tässä elämänvaiheessa. Laadittiin suunnitelma projektista, jonka kohde-ryhmänä ovat 12-13-vuotiaat varhaisnuoret vanhempineen. Projektin avulla oli tarkoitus kehittää materiaalia ja toimintaa, jolla rohkaistaan heitä yhteiseen toimintaan vertaisiensa kanssa. Projektin nimeksi annettiin Hyvä mopo –avoimet kohtaamispaikat.

1.3. Tavoitteet

Projektisuunnitelmassa projektille asetettiin tavoitteet, jotka täsmennettiin toiminnan ensimmäisten kuukausien aikana seuraavissa luvuissa esitetyiksi kehittämis- ja tulostavoitteiksi.

1.3.1. Kehittämistavoitteet

Projektin päämääränä on rohkaista peruskoulun seitsemännelle luokalle siirtyviä varhaisnuoria ja heidän vanhempiaan toimimaan yhdessä samassa elämäntilanteessa olevien kesken.

Toiminnalla helpotetaan koulunvaihdon ja murrosiän aiheuttamaa hämmennystä niin varhaisnuorten kuin vanhempienkin osalta.

Toiminnan tavoitteena on tutustuttaa tulevat koulukaverit ja heidän vanhempansa toisiinsa jo kuudennen luokan kuluessa, ja näin poistaa koulun vaihtoon liittyviä pelkoja ja ennakkoluuloja. Samalla perehdytään murrosikään liittyviin sekä paikkakunnan nuoria puhuttaviin asioihin. Myös koulukiusaamisen ja ”mopotuksen” väheneminen on toiminnan tavoitteena.

1.3.2. Tulostavoitteet

Projektin päättyessä v. 2003 on käytössä Hyvä mopo –paketti, joka sisältää alla luetellut toiminnot ja tuotokset. Toimintaa on kokeiltu projektin kuluessa n. 15 paikkakunnalla. Toiminnan arvioinnin ja kehittämisen jälkeen parhaat käytännöt on koottu paketiksi, jonka avulla toimintaa levitetään valtakunnallisesti uusille paikkakunnille.

- Avoimet kohtaamispaikat

Kehitetään toimintamalli, jossa 12-13-vuotiaat nuoret ja heidän vanhempansa kohtaavat säännöllisesti. Kohtaamistilanteita ovat erilaiset teemaillat, toiminnalliset retket, leirit ja peli-illat sekä tutustumistilaisuudet koululla. Erilaisia toimintamalleja kokeillaan ja kehitetään projektin kuluessa projektipaikkakunnilla.

- Mopo-toimintamateriaali

Kehitetään ja kootaan toimintamateriaalia avoimiin kohtaamispaikkoihin ja koulujen järjestämiin tutustumistilaisuuksiin, esim. erilaiset ryhmäytymisharjoitukset ja pelit (Mopo-peli). Materiaalia kokeillaan ja kehitetään projektin kuluessa. Mopo-peli valmistuu keväällä 2003.

- Varhaisnuorten vanhemmille suunnattu ”Mopo starttaa” -lehtinen

Lehtisen sisältö keskittyy vanhemmuuden tukemiseen ja tietoon murrosikäisen mielen maailmasta. Lehtinen suunnitellaan yhteistyössä MLL:n Löytöretki vanhemmuuteen projektin kanssa. MLL:n paikallisyhdistys vastaa lehtisen jakelusta jokaisen kuudesluokkalaisen kotiin. Lehtinen valmistuu keväällä 2003.

- MLL:n paikallisyhdistyksille suunnattu Mopo-opas

Oppaan avulla tuetaan Hyvä mopo –toiminnan käynnistämistä ja organisointia paikkakunnalla. Se sisältää mm. ohjeita ja tukea avoimien kohtaamispaikkojen järjestämiseen sekä sidosryhmäyhteistyön virittämiseen. Oppaassa korostetaan paikkakunnan oman toimintamallin tekemistä valmiin mallin pohjalta. Opas valmistuu keväällä 2003.

2. KÄYNNISTYSVAIHE

2.1. Suunnittelua, rekrytointia

Raha-automaattiyhdistyksen myönteisen rahoituspäätöksen jälkeen Hyvä mopo -avoimet kohtaamispaikat -projekti käynnistyi projektin suunnitteluryhmän (Toimiva yhdistys-prosessi/Hämeen solu) neuvottelulla tammikuussa. Suunnitteluryhmässä päätettiin erityisesti panostaa tässä vaiheessa projektista tiedottamiseen.

Projektikuvaus tehtiin mm. MLL:n Hämeen piirin nettisivuille ja piirin Sophie-lehteen. Todettiin, että eri puolella maata toimivat MLL:n paikallisyhdistykset ovat olleet kiinnostuneita järjestämään toimintaa myös murrosikäisten lasten vanhemmille. Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjesti huhtikuussa Toimiva yhdistys-prosessin päätösjakson Porvoossa, johon kukin solu (neuvotteluryhmä) rakensi näyttelyn ja esittelyn toiminnastaan. Hyvä mopo -avoimet kohtaamispaikat -solun osasto valittiin parhaaksi näyttelyosastoksi.

MLL:n Hämeen piirin piirihallitus päätti maaliskuun alussa pidetyssä kokouksessa hakea Hyvä mopo -projektiin päällikköä ja toimi oli avoinna 11.3.2001 Aamulehdessä. Piirihallitus valitsi projektipäälliköksi kasvatustieteiden maisteri Janne Viitalan. Projektipäällikön työsopimus alkoi päätoimisesti 4.6.2001, mutta jo huhti-toukokuun aikana hän työskenteli osatoimisesti, oli yhteydessä kaikkiin pilottiyhdistyksiin ja perehtyi muutenkin Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimintaan.

Projektin osatoiminen projektsihteeri kauppatieteiden maisteri Kati Huotari oli mukana projektin suunnitteluvaiheessa vuonna 2000 ja vuoden 2001 alusta hän vastasi projektin talousseurannasta, tilityksistä ja muista avustavista tehtävistä.

2.2. Työryhmiä ja yhteistyökumppaneita

MLL:n Hämeen piirin hallituksen nimeämä ohjausryhmä toimi projektin ylimpänä ohjaavana ja päättävänä elimenä. Ohjausryhmässä oli edustus piirihallituksesta, MLL:n paikallisyhdistyksistä (pilottipaikkakunnat), koulu- ja nuorisotyön ammattilaisista sekä MLL:n Hämeen piirin henkilöstöstä. Puheenjohtajana oli piirihallituksen varapuheenjohtaja Tiina Näkki-Vesänen.

MLL:n Hämeen piirin paikallisyhdistysten kanssa käytyjen neuvottelujen perusteella projektin pilottipaikkakunniksi lupautuivat Kuhmalahti, Lempäälä, Mouhijärvi ja Sahalahti.

Projektipaikkakunnille muodostettiin yhteistyöryhmät eli ”mopotiimit” suunnittelemaan ja toteuttamaan projektia. Mopotiimit toimivat paikallisina ohjausryhminä, jotka koottiin MLL:n paikallisyhdistyksen johdolla. Paikkakunnasta riippuen mukana oli lisäksi edustus koulusta (tukioppilasohtajia, rehtoreita, luokanopettajia, kouluterveydenhoitajia, tukioppilaita), vanhemmista, kunnan ja seurakunnan nuorisotyöntekijöistä sekä muista projekteista.

Projektin toimintamateriaalia varten perustettiin kaksi työryhmää. Opasvihkoa varhaisnuoren vanhemmalle tehtiin yhteistyössä Löytöretki vanhemmuuteen –projektin (MLL:n keskusjärjestö) ja Vanhemmuuden tuki –projektin (MLL:n Paimion yhdistys) kanssa. Mopopelityöryhmä kehitti lautapeliä varhaisnuorille. Viisihenkinen työryhmä koostui MLL:n Hämeen piirin ja paikallisyhdistysten edustajista.

Opiskelijayhteistyötä on projektissa tehty runsaasti. Hyvä mopo – ja tukioppilastoimintaa sekä MLL:n Lasten ja nuorten puhelinta esittelevä CD-ROM-levy valmistui Tampereen ammattillisen korkeakoulun opiskelija Anu Vallin oppilastyönä. Hämeenlinnan ammattikorkeakoulun kaksi sosionomiopiskelijaa Sirpa Hjelt ja Satu Lehmus suorittivat projektityön opintojaksonsa Pirkkalan Hyvä mopo –projektissa.

Projektista tehtiin kaksi opinnäytetyötä. 1) Tanja Mäkelän työ valmistui syksyllä 2002 Mikkelin ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyön nimi on Vanhemmuus ja vanhemmuuden tukeminen Hyvä mopo –projektiin osallistuneiden vanhempien näkökulmasta. 2) Katriina Haverisen pro gradu –työ valmistui syksyllä 2003 Tampereen yliopiston kasvatustieteiden laitokselta.

Työ on nimeltään ”Hyvä mopo!” Pedagoginen toiminta peruskoulun seitsemännelle luokalle siirtyvien nuorten tukemiseksi.

3. MOPO KÄY: PROJEKTIN TOIMINTAA

Tässä luvussa esitellään ensin projektin toiminta pilottipaikkakunnilla, so. Kuhmalahdella, Sahalahdella, Lempäälässä ja Mouhijärvellä. Sen jälkeen käydään läpi toimintaa muilla projekteihin mukaan tulleilla paikkakunnilla.

Ensimmäisenä toimintakautena 2001-2002 erilaisia toimintamuotoja kokeiltiin ja arvioitiin (mm. ”Mopokuskin päiväkirja” ja mopotiimin palautekysely). Palautteen ja kokemusten perusteella toiminta jäsenyi toiselle kaudelle 2002-2003. Toisen kauden tapahtumat on lueteltu seuraavissa luvuissa pilottipaikkakunnittain. Tarkemmat tiedot kaikista projektin tapahtumista osallistujamäärineen löytyvät liitteestä (liite 1).

3.1. Kuhmalahden ja Sahalahden Hyvä mopo -projekti

Kuhmalahti ja Sahalahti ovat naapurikuntia itäisellä Pirkanmaalla. Asukkaita Kuhmalahdella on n. 1100 ja Sahalahdella n. 2200. Pohjan koulusta Kuhmalahdelta sekä Lahdenkulman ja Sariolan kouluista Sahalahdelta siirrytään kuudennen luokan jälkeen kuntien yhteiseen yläkouluun Sahalahden kuntakeskukseen. Tämän takia paikkakuntien MLL:n yhdistykset ryhtyivät toteuttamaan projektia yhdessä.

3.1.1. Suunnittelu ja toiminta

Yhteiseen mopotiimiin kutsuttiin edustajat em. yhdistysten lisäksi kouluilta (tukioppilasohtaja, rehtorit), vanhemmista, terveydenhuollosta, kuntien vapaa-aikatoimista ja seurakunnista. Mopotiimin puheenjohtajana toimi Anna Kosonen MLL:n Sahalahden yhdistyksestä.

Toimintaa ryhdyttiin toteuttamaan syksystä 2001 alkaen periaatteella tapahtuma / kuukausi. Mukaan kutsuttiin kaikki 6-7-luokkalaiset vanhempineen molemmilta paikkakunnilta. Keväseen 2002 asti toiminta koostui erillisistä tempauksista, kuten luentotilaisuuksista vanhemmille, lasten vanhempien yhteisistä retkistä sekä liikunnallisista tapahtumista yhdessä ja erikseen. Mopotiimi kokoontui n. kuukausittain suunnittelemaan tapahtuman kerrallaan, kevään kokoontumisissa sovittiin kerralla useammasta tapahtumasta.

Kauden 2002-2003 toimintamuotona kokeiltiin kuukausittaisia mopoiltoja ja samaan aikaan eri tiloissa järjestettäviä ”vanhempien hoitopaikkoja”. Kokoontumispaikaksi sovittiin Lahdenkulman koulu lähinnä sijaintinsa takia (suunnilleen paikkakuntien puolivälissä; vanhempia tarvitaan kyyditsemään ja samalla heidät saadaan mukaan hoitopaikkaan). Mopoiltojen vetäjinä toimivat opiskelijat Anu Heinonen ja Maria Taskula. Hoitopaikoissa kuultiin alustajia ja käytiin keskustelua eri teemoista.

Kuhmalahden ja Sahalahden Hyvä mopo –tapahtumat kaudella 2002-2003:

- Syyskuun mopoilta ja vanhempien hoitopaikka; mopoille tutustumista, vanhemmille kouluterveydenhoitajan alustus

- Lokakuun mopoilta ja vanhempien hoitopaikka; mopoille lautapelejä, vanhemmille murrosikäisten äidin alustus
- Marraskuun mopoilta ja vanhempien hoitopaikka; mopoille bändi-ilta, vanhemmille seksuaalikasvattajan alustus
- Joulukuun mopoilta ja vanhempien hoitopaikka; mopoille ja vanhemmille jouluisia kisoja (tietokilpailu)
- Tammikuun mopoilta ja vanhempien hoitopaikka; mopoille julistepaja, vanhemmille keppijumppa ja sauvakävely
- Helmikuun mopoilta; mopoille lautapelejä, vanhemmille alustus päihde- ja tupakka-asioista
- Maaliskuun mopoilta; mopoille sählyä ym. pelejä, vanhemmille luento (Raisa Cacciatore)
- Huhtikuun retki mopoille ja vanhemmille; Kaupin keilahalli
- Toukokuun toiminnallinen mopopäivä kuutosille
- Toukokuun mopoilta seiskoille; mopoilun päätöstilaisuus kunnan saunalla

3.1.2. Tiedottaminen

Projektin tapahtumista tiedotettiin pääasiassa koulujen välityksellä. Jokaisesta tapahtumasta tehtiin tiedote, joka jaettiin kaikille 6-7-luokkalaisille. Yläkoululla tiedotteiden jakamisen hoiti tukioppilasohjaaja, alakouluilla yleensä luokanopettaja. Elokuussa 2001 järjestettiin projektin esittelytilaisuus lapsille ja vanhemmille yläkoululla. Lisäksi projektipäällikkö kiersi kaikissa kuntien 6.lk:ssa kertomassa projektista, jakamassa tiedotteita ja sopimassa tiedottamisesta luokanopettajien kanssa. Tapahtumista ilmoitettiin Sydän-Hämeen Lehdessä ja Koti ja koulu –lehdessä. Em. lehdissä myös esiteltiin projektia ja sen tapahtumia.

Kaudella 2002-2003 tiedottamista päätettiin tehostaa mm. siten, että tukioppilaat kävivät luokissa tiedottamassa tapahtumista muun tiedottamisen lisäksi. 6-7.lk:n vanhemmille jaettiin tietoa tapahtumista ja päivämääristä koulujen vanhempainilloissa.

3.1.3. Kustannukset

Kustannuksia aiheutui mm. bussimatkoista, pääsymaksuista, välinevuokrista, luentopalkkioista, pelikassien varustamisesta mopoiltoihin ja tarjoiluiden järjestämisestä. Yleensä retkistä perittiin omavastuuosuus, muut kustannukset katettiin yhteistyötahojen tuella. Näitä oli projektin lisäksi kuntien koulu- ja vapaa-aikatoimet sekä MLL:n paikallisyhdistykset.

3.1.4. Projektin arviointi

Keväällä 2002 ja 2003 mopotiimiläiset arvioivat sekä yksittäisiä tapahtumia että projektia yleensä. Yksittäisten tapahtumien arvosanojen keskiarvo oli 8,7. Kuhmalahden ja Sahalahden Hyvä mopo –projektin yleisarviointi näkyy taulukoista 1 (kausi 2001-2002) ja 2 (kausi 2002-2003).

arvosana 4-10

Tiedottaminen yhteistyötahoille (MLL:n paik.yhd, koulut, srk, vapaa-aikatoimi jne.)	7,0
Tiedottaminen kohderyhmälle; lapset	7,2
...vanhemmat	7,0
Näkyvyys mediassa	7,0
Mopotiimin työskentely; ilmapiiri	9,1
... tavoitteellisuus	8,4
Projektin saama vastaanotto; lapset	6,4
... vanhemmat	6,4
... yhteistyötahot	7,9
Projektipäällikön toiminta	8,8
Yleisarvosana	8,2

Taulukko 1. Mopotiimin arviointi Kuhmalahden ja Sahalahden Hyvä mopo –projektista, kausi 2001-2002

arvosana 4-10

Hyödyllisyys lapsille	9,3
Hyödyllisyys vanhemmille	8,0
Projektin saama vastaanotto lasten parissa	9,0
Projektin saama vastaanotto vanhempien parissa	7,0
Projektin saama vastaanotto yhteisössäsä (opettajakunta, MLL:n yhdistys tms. kollegat)	8,5
Tiedottaminen koteihin	7,9
Tiedottaminen mopotiimin sisällä	9,0
Projektin näkyvyys mediassa	7,8
Mopotiimin toiminta	8,5
Projektipäällikön toiminta	9,3
Yleisarvosana projektista	8,8

Taulukko 2. Mopotiimin arviointi Kuhmalahden ja Sahalahden Hyvä mopo –projektista, kausi 2002-2003

Kuhmalahden ja Sahalahden projektin arvioinnissa silmiinpistävää on arvosanojen paraneminen selvästi toisella kaudella. Kahden paikkakunnan yhteinen projekti käynnistyi verkalleen. Yhteistyö kahden toimintakulttuureiltaan erilaisen MLL:n paikallisyhdistyksen kanssa vaati totuttelua. Sitoutuminen toimintaan, tiedottaminen ym. oma-aloitteinen ”projektin asiassa” toimiminen vaihteli kovasti. Projektin suunnittelussa tiiviisti mukana olleen tukioppilasohjaajan virkavapaus ja rehtorin vaihtuminen toiminnan käynnistymisvaiheessa aiheutti omat hämmennyksensä, vaikkakin uudet viranhaltijat olivat heti toiminnassa mukana mopotiimiä myöden.

Kaudeksi 2002-2003 projektin sisäänajo yhteistyötahojen suuntaan oli suoritettu ja säännölliset mopoillat ja vanhempien hoitopaikat saivat jalansijaa kohderyhmän parissa. Lasten ja vanhempien osallistuminen oli syksyn aikana jopa ennakoitua aktiivisempaa. Kevään kuluessa erityisesti vanhempien aktiivisuus hiipui, lasten osalta mopoilloista tuli vakiintuneen ryhmän toimintaa. Kevään keilausretkeen sekä mopoiltaan ja –päivään osallistuttiin taas innokkaasti.

3.1.5. Toiminnan jatko

Projektin päättyessä osa toiminnoista on vakiinnuttanut paikkansa. MLL:n Sahalahden yhdistys järjestää joka toinen viikko 6-7-luokkalaisten mopoiltoja. Koulupäivien aikana toteutetaan kevään mopopäivä kuudesluokkalaisille ja syksyllä ”seiskojen selviytymispäivä”. Vanhempien hoitopaikat eivät jatku säännöllisinä, vaan projektin teemoja pidetään esillä koulun ja vanhempainyhdistyksen järjestämällä luennoilla ja vanhempainilloissa. Yhteistyö MLL:n paikallisyhdistysten, koulun ja muiden mopotiimitahojen välillä on muodostunut rakentavaksi, joten aivan uudenlaistakin toimintaa on odotettavissa.

3.2. Lempäälän Hyvä mopo –projekti

Lempäälä on Tampereen vanavedessä nopeasti kasvava n. 17 000 asukkaan kunta eteläisellä Pirkanmaalla. MLL:n Lempäälän yhdistys ryhtyi toteuttamaan projektia vaiheessa, jossa kuntaan valmistui uusi Sääksjärven yhtenäinen peruskoulu (esi-9-luokat samassa koulussa). Aiemmin kaikista kymmenestä alakoulusta siirryttiin Hakkarin kouluun seitsemännelle luokalle. Erityisesti pienten kyläkoulujen vaihtuminen lähes 800 oppilaan yläkouluksi oli hankalaa. Nyt Sääksjärven kouluun siirrytään kahdesta isosta koulusta, Hakkariin kahdesta isosta ja kuudesta 2-3-opettajaisesta kyläkoulusta.

3.2.1. Suunnittelu ja toiminta

Mopotiimiin kutsuttiin edustajat MLL:n paikallisyhdistyksen ja Hämeen piirin lisäksi kunnan koulu- ja nuorisotoimesta sekä seurakunnasta. Mukana olivat lisäksi kaksi muuta paikkakunnalla toimivaa projektia, Yhdessä elämään Lempäälässä (MLL:n Lempäälän yhdistys) ja Matkan kynnyksen projekti (Walkers ry). Tiimi kokonaisuudessaan kokoontui harvoin, toiminnan suunnittelu tapahtui pääasiassa projektipäällikön ja eri yhteistyökumppaneiden keskinäisissä tapaamisissa. Mopotiimin puheenjohtajana toimi MLL:n Lempäälän yhdistyksen pj. Sirpa Ritonieni.

Lempäälän Hyvä mopo –projektille on ollut leimallista koulun keskeinen rooli. Koulut ovat kokeilleet monia keinoja koulunvaihdon helpottamiseksi. Osa toiminnasta on toteutettu koulupäivän aikana. Koulu on luonut puitteet tapahtumille, joita ovat sitten muutkin yhteistyötahot olleet toteuttamassa. Retkien järjestelyt puolestaan on hoitanut kunnan nuorisotoimi yhdessä seurakunnan kanssa. Alun kokeilujen jälkeen koulupäivien ulkopuolinen toiminta keskittyi kevätlukukauteen. Kohderyhmänä olivat kunnan kuudesluokkalaisten vanhempineen. Samat tapahtumat järjestettiin sekä Hakkarin että Sääksjärven kouluilla kuukausittain tammikuusta toukokuuhun.

Lempäälän Hyvä mopo –tapahtumat kaudella 2002-2003:

- Voter-ilta koululla tammikuussa (kouluun ja ihmisiin tutustumista, interaktiivinen äänestys koulunvaihdon tunneista ja perheiden pelisäännöistä)
- Retki jääkiekko-otteluun helmikuussa
- Illanvietto koululla maaliskuussa (mopoille ryhmätoimintaa, vanhemmille roolikartta ym.)
- Toiminnallinen mopopäivä toukokuussa

- Lisäksi koulujen omat toimenpiteet koulunvaihdon helpottamiseksi (mm. oppitunnit tulevilla koululla, oppilaanohjaajan ja tukioppilaiden luokkavierailut, mopodiscot, vanhempainillat)

3.2.2. Tiedottaminen

Alussa projektia tehtiin paikkakunnalla tunnetuksi koulujen vanhempainilloissa. Mopotiimin puheenjohtaja tai projektipäällikkö vierailivat kunnan jokaisen 6.lk:n vanhempainillassa. Tiedottaminen on alun jälkeen toiminut yläkoulun kautta, jonkin verran projektista on kerrottu myös paikallislehdessä.

Tiedot tapahtumista ovat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta tavoittaneet kohderyhmän. Vastuunjako tiedottamisesta on ollut selvä: se taho huolehtii tiedottamisen, joka on ko. tapahtuman pääjärjestäjä.

3.2.3. Kustannukset

Projektista koituneita kustannuksia olivat Voter-äänestyslaitevuokrat, mopopäivien ja retkien bussikulut, pääsymaksut, tarjoilut ja luentopalkkiot. Jo projektin kuluessa yhteistyötahojen kesken muodostui selvä jako, jota noudatetaan edelleen projektin päätyttyä: koulutoimi kustantaa Voter-kulut ja kevään mopopäivien bussit ja ruokailut; retkistä aiheutuvista kuluista vastaa kunnan nuorisotoimi (vähennettynä osallistujien omavastuuosuudella); luentosarjojen kuluihin MLL:n paikallisyhdistys osallistuu mm. Lempäälä-opiston kanssa. Kahvituksien tuotoilla tukioppilaat tai koululuokat keräävät varoja toimintaansa.

3.2.4. Projektin arviointi

Keväällä 2002 ja 2003 mopotiimiläiset arvioivat sekä yksittäisiä tapahtumia että projektia yleensä. Yksittäisten tapahtumien arvosanojen keskiarvo oli 8,9. Lempäälän Hyvä mopo – projektin yleisarviointi näkyy taulukoista 3 (kausi 2001-2002) ja 4 (kausi 2002-2003).

arvosana 4-10

Tiedottaminen yhteistyötahoille (MLL:n paik.yhd, koulut, srk, vapaa-aikatoimi jne.)	8,7
Tiedottaminen kohderyhmälle; lapset	8,9
...vanhemmat	8,3
Näkyvyys mediassa	7,7
Mopotiimin työskentely; ilmapiiri	9,1
... tavoitteellisuus	8,7
Projektin saama vastaanotto; lapset	9,2
... vanhemmat	8,7
... yhteistyötahot	9,0
Projektipäällikön toiminta	9,2
Yleisarvosana	8,7

Taulukko 3. Mopotiimin arviointi Lempäälän Hyvä mopo –projektista, kausi 2001-2002

Hyödyllisyys lapsille	9,5
Hyödyllisyys vanhemmille	8,2
Projektin saama vastaanotto lasten parissa	9,2
Projektin saama vastaanotto vanhempien parissa	9,0
Projektin saama vastaanotto yhteisössasi (opettajakunta, MLL:n yhdistys tms. kollegat)	9,3
Tiedottaminen koteihin	8,8
Tiedottaminen mopotiimin sisällä	8,8
Projektin näkyvyys mediassa	8,0
Mopotiimin toiminta	8,6
Projektipäällikön toiminta	9,6
Yleisarvosana projektista	9,0

Taulukko 4. Mopotiimin arviointi Lempäälän Hyvä mopo –projektista, kausi 2002-2003

Lempäälän Hyvä mopo –projekti sai mopotiimiltä erittäin hyvät arvosanat jo ensimmäisen toimintavuoden jälkeen, ja ne vielä paranivat toisena kautena. Arviointi heijastaa sitä kulttuuria, joka paikkakunnalla on vallinnut koko projektin ajan. Eri tahot ovat tiedostaneet ongelmat, jotka liittyvät murrosikään, koulun vaihtumisen saumakohtaan ja vanhemmuuteen. Monenlaisia toimenpiteitä oli suunniteltu ja toteutettu jo ennen projektin alkamista; näin ollen projekti ei jäänyt irralliseksi toiminnaksi, vaan sille löytyi sitoutuneita yhteistyökumppaneita heti alusta alkaen.

3.2.5. Toiminnan jatko

Lempäälässä Hyvä mopo –toiminta vakiintui säännölliseksi toiminnaksi. Ensimmäisen vuoden kokeiluiden pohjalta toiminnalle löytyi selvä linja: varsinaiset mopotiimin järjestämät tapahtumat ajoittuvat tammikuusta toukokuuhun, syyskauden toiminta varhaisnuorille ja vanhemmille on eri tahojen omaa toimintaa. Mukana olevat yhteistyötahot budjetoivat määrärahat kevään mopotoimintaan (ks. luku 3.2.3.).

3.3. Mouhijärven Hyvä mopo –projekti

Mouhijärvi on n. 2900 asukkaan kunta Pirkanmaan lounaisosassa. Alakouluja kunnassa oli projektin alkaessa viisi, mutta lukukauden 2003-2004 alusta kaikki 5-6-luokkalaiset aloittivat koulunkäyntinsä Mouhijärven yhteiskoulun (yläkoulu ja lukio) yhteyteen valmistuneessa rakennuksessa. Projektin oli tarkoitus olla väliaikaisena tukena muutosvaiheessa; koulun vaihtuminenhan tapahtuu paikkakunnalla nykyisin jo ennen murrosiän myllerrysten alkamista 10-11 vuoden iässä.

3.3.1. Suunnittelu ja toiminta

Mopotiimiin kutsuttiin MLL:n paikallisyhdistyksen aloitteesta edustajat kunnan koulu- ja vapaa-aikatoimesta, kouluterveydenhuollosta, seurakunnasta ja vanhemmista. Tiimi pysyi koko projektin ajan muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta samana. Mopotiimin puheenjohtajana toimi Arja Syrjänen MLL:n Mouhijärven yhdistyksestä. Vaikka Mopotiimiin kutsutut edustivat

mm. eri ammattisektoreita, on projektia toteutettu pääosin vapaa-ajalla ja vapaaehtoistyönä. Yhteys koulun suuntaan on toiminut lähinnä yläkoulun tukioppilasohjaajan ja kouluterveydenhoitajan välityksellä.

Mouhijärven Hyvä mopo –toiminta käynnistyi uuden ikäluokan osalta vuoden vaihteessa. Kaikki paikkakunnan 6-7-luokkalaiset vanhempineen kutsuttiin aluksi retkelle jääkiekko-otteluun. Keväällä 2002 käynnistettiin vanhempainkahvilatoimintaa 6.lk:n vanhemmille, teemoina olivat murrosikäisen vanhemmuus, koulun vaihtuminen ja päihdeasiat. Viimeisellä kerralla tapahtumaan yhdistettiin 6-luokkalaisten mopokahvila. Myös retkeilyä jatkettiin kevään aikana.

Retkien saaman suosion ja toisaalta vanhempainkahviloiden laimean osallistumisaktiivisuuden takia toiminta keskittyi seuraavalla kaudella retkiin ja erillisiin tapahtumiin. Syksyllä toiminta jatkui 7-luokkalaisten ja heidän vanhempiansa kanssa, kunnes taas vuodenvaihteessa uusi ikäluokka kutsuttiin mukaan.

Mouhijärven Hyvä mopo –tapahtumat kaudella 2002-2003:

- Retki ”hohtokeilaamaan” Tampereelle marraskuussa
- Vanhempainkahvila marraskuussa.; teemana koulunalkukuuulumiset
- Retki Ilves-Tappara –jääkiekko-otteluun joulun välipäivinä
- Talvirieha maaliskuussa
- Retki elokuviin Tampereelle huhtikuussa
- Toiminnallinen mopopäivä toukokuussa

3.3.2 Tiedottaminen

Projektista tiedotettiin pääasiassa koulun kautta. Kutsut tapahtumiin toimitettiin jaettavaksi 6-luokkalaisille luokanopettajien ja 7-luokkalaisille oppilaanohjaajan välityksellä. Lisäksi projektipäällikkö kiersi esittelemässä projektia ja tiedottamassa tapahtumista kaikille 6-luokkalaisille useaan kertaan projektin aikana. Paikallissanomien toimittaja osallistui säännöllisesti projektin tapahtumiin ja ajoittain myös suunnittelukokouksiin. Radio Sata-Hämeessä haastateltiin projektipäällikköä Mouhijärven ja radioaseman kuuluvuusalueella olevien Suodenniemen, Kiikoisten ja Lavian Hyvä mopo -projekteista.

3.3.3. Kustannukset

Kustannuksia aiheutui mm. linja-autokyydeistä, pääsymaksuista ja tarjoiluista. Retkistä perittiin osallistujilta omavastuuosuus, jolla katettiin osa kuluista. Projektin lisäksi kustannuksista vastasivat MLL:n Mouhijärven yhdistys, seurakunta sekä kunnan koulu- ja vapaa-aikatoimet. Kuluista sovittiin mopotiimissä tapahtuma kerrallaan. Osassa tapahtumista 7-luokkalaiset pitivät puffettia, jonka tuloilla kartutettiin leirikoulukassaa.

3.3.4. Projektin arviointi

Keväällä 2002 ja 2003 mopotiimiläiset arvioivat sekä yksittäisiä tapahtumia että projektia yleensä. Yksittäisten tapahtumien arvosanojen keskiarvo oli 9,1. Mouhijärven Hyvä mopo – projektin yleisarviointi näkyy taulukoista 5 (kausi 2001-2002) ja 6 (kausi 2002-2003).

arvosana 4-10

Tiedottaminen yhteistyötahoille (MLL:n paik.yhd, koulut, srk, vapaa-aikatoimi jne.)	9,3
Tiedottaminen kohderyhmälle; lapset	9,0
...vanhemmat	8,5
Näkyvyys mediassa	8,0
Mopotiimin työskentely; ilmapiiri	8,5
... tavoitteellisuus	8,5
Projektin saama vastaanotto; lapset	9,5
... vanhemmat	8,0
... yhteistyötahot	8,0
Projektipäällikön toiminta	9,5
Yleisarvosana	9,0

Taulukko 5. Mopotiimin arviointi Mouhijärven Hyvä mopo –projektista, kausi 2001-2002

arvosana 4-10

Hyödyllisyys lapsille	9,0
Hyödyllisyys vanhemmille	7,7
Projektin saama vastaanotto lasten parissa	8,7
Projektin saama vastaanotto vanhempien parissa	8,0
Projektin saama vastaanotto yhteisössäsäi (opettajakunta, MLL:n yhdistys tms. kollegat)	8,0
Tiedottaminen koteihin	9,0
Tiedottaminen mopotiimin sisällä	9,7
Projektin näkyvyys mediassa	9,2
Mopotiimin toiminta	8,3
Projektipäällikön toiminta	10,0
Yleisarvosana projektista	8,8

Taulukko 6. Mopotiimin arviointi Mouhijärven Hyvä mopo –projektista, kausi 2002-2003

Mouhijärven projekti oli leimallisesti mopotiimin vetämä hanke. Lähes kaikki tapahtumat toteutettiin nimenomaan tiimiläisten voimin. Tiimin jäsenten edustamat tahot eivät muilta osin olleet kovinkaan tiiviisti projektiin sitoutuneita. Alkuvaiheessa projekti saatettiin jopa kokea uhkaksi; huhun mukaan aiemmin pelokkaasti käyttäytyneet mopot olivatkin tutustumisen myötä alkaneet rillestä kyllä. Mopotiimiläiset jatkoivat kuitenkin jatkaa työtään koko projektin ajan. Toiminta alkoi vakiintua, jolloin myös ennakoasenteet hälvivät ja yhteistyö alkoi orastaa.

3.3.5. Toiminnan jatko

Projektin alkuvaiheessa mopotiimissä vallitsi käsitys, että toimintaa ei tarvita enää sen jälkeen, kun uusi koulu kaikille kunnan 5-6-luokkalaisille valmistuu. Ensimmäinen syksy uudessa koulussa muutti käsityksiä. 6.lk:n jälkeen on edessä edelleen suuri muutos, kun siirrytään aineenopettajajärjestelmään ja luokat muodostetaan uudestaan. Yhteinen käsitys vallitsi siitä, että projektin aikana aloitettu vanhempaintoiminta kaipaa jatkoa. Projektin päätösvaiheessa käydyissä neuvotteluissa mm. MLL:n paikallisyhdistys ja koulutoimi tunnustivat toiminnan tärkeyden ja uskoivat toiminnan jatkuvan. Mistään konkreettisista tapahtumista ja päivämääristä ei vielä kuitenkaan sovittu.

3.4. Uusien paikkakuntien Hyvä mopo –projekti

Projektin kokemuksia alettiin levittää uusille paikkakunnille heti vuoden 2001 syksyllä. Tietoa projektista levitettiin mm. lähettämällä projektiesite kaikille MLL:n paikallisyhdistyksille Suomessa. Lisäksi projektista kerrottiin tiedotusvälineissä, erilaisissa MLL:n ja kuntien tapahtumissa sekä mm. tukioppilasohjaajille suunnatuilla kirjeillä

Uusia paikkakuntia otettiin mukaan projektiin yhteydenottojen perusteella. Yhteydenottajan kanssa sovittiin käynnistystilaisuudesta, johon kutsuttiin yhteistyötahoja ja vanhempia. Tilaisuudessa projektipäällikkö esitteli projektia ja sen kokemuksia pilottipaikkakunnilta. Useimmissa tilaisuuksissa sovittiin mopotiimin toiminnan käynnistämisestä ja suunniteltiin ko. paikkakunnalle soveltuvia toimintamuotoja. Aloite projektin käynnistämiseksi tuli yleensä MLL:n paikallisyhdistykseltä, kahdessa tapauksessa koulun vanhempainyhdistykseltä.

Osalla paikkakunnista toiminta oli vähintään yhtä säännöllistä ja sitoutunutta kuin pilottipaikkakunnillakin, osalla se oli lähinnä yksittäisten tapahtumien järjestämistä ja projektin teemojen esillä pitämistä vanhempainilloissa ja tiedotusvälineissä. Alla on lueteltu projektiin mukaan tulleet paikkakunnat ja niiden toimintaa lyhyesti.

Hämeenlinna

- Mopotiimi kokoontui keväällä 2003, kokoonkutsujana MLL:n paikallisyhdistyksen nuorisovastaava
- Toukokuussa 2003 toteutettiin mopoilta Ahveniston koulun tuleville oppilaille. Vanhemmille omaa ohjelmaa. Tukioppilaat tärkeässä roolissa
- Onnistuneen kokeilun jälkeen yhteistyö jatkuu

Nokia

- Nokianvirran koulun (yläkoulu) vanhempainyhdistys käynnisti projektin keväällä 2002
- Illanviettoja mopoille ja vanhemmille yhteistyössä koulun, kaupungin nuorisotoimen ja seurakunnan kanssa
- Toiminnallinen vanhempainilta vakiintui toimintamuodoksi

Pirkkala

- Mopotiimi kokoontui talvella 2002, kokoonkutsujana MLL:n paikallisyhdistyksen puheenjohtaja

- ”Tytöjen iltapäivät” 6.lk:n tytöille käynnistyivät keväällä 2002, vetäjinä kaksi HAMK:n opiskelijaa osana projektityön opintoja
- 7.lk:n alussa toiminnallisia mopopäiviä Naistenmatkan koululla

Pälkäne

- Mopotiimi kokoontui keväällä 2002, kokoonkutsujana MLL:n paikallisyhdistyksen puheenjohtaja
- Syyskuusta 2002 huhtikuuhun 2003 kuukausittain mopoiltoja ja vanhempien hoitopaikkoja, lisänä retki jääkiekko-otteluun
- Mopoiltojen vetäjinä tukioppilaat ja tukioppilasohjaaja, vanhempien hoitopaikoissa MLL:n paikallisyhdistys / mopotiimi; luennoitsijoita ja alustajia, pelisääntökeskustelua
- Projekti jatkuu koulun ja MLL:n paikallisyhdistyksen yhteistyöllä; mopoillat aloitetaan vasta kevätlukukaudella, syksyllä toimintaa laajemmalle kohderyhmälle

Riihimäki

- Uramon koulun (alakoulu) vanhempainyhdistys käynnisti toiminnan keväällä 2002, mukana MLL:n paikallisyhdistyksen edustaja
- Kevään ensimmäinen tapahtuma, lasten ja vanhempien yhteinen linturetki, peruuntui tiedonkulun ongelmien vuoksi
- Yksittäisiä mopoiltoja ja vanhempainiltoja yhteistyössä yläkoulun (tukioppilaiden) kanssa

Suodenniemi – Lavia – Kiikoinen

- MLL:n Suodenniemen yhdistys käynnisti toimintaa keväällä 2002
- Kunnilla yhteinen yläkoulu Laviassa, tavoitteena paikkakuntien yhteinen toiminta
- Yksittäisiä vanhempainiltoja keväästä 2002 alkaen
- Yhteistyötä käynnistetty koulun ja kuntien yhteisen vapaa-aikatoimen kanssa

Urpala

- MLL:n paikallisyhdistyksellä, nuorisotoimella ja koululla perinteitä yhteistyöstä vanhempien ja varhaisnuorten parissa
- Mopotiimi kokoontui keväällä 2002, kokoonkutsuja MLL:n paikallisyhdistyksen nuorisovastaava
- Keväisin vanhempainilta ja mopodisco tulevalla koululla, pelisääntökeskustelua
- Syksyllä toiminnallinen mopopäivä uudella koululla
- Säännöllisiä mopoiltoja 7-luokkalaisille
- Retki ja illanvietto 6-luokkalaisille ja vanhemmille (MLL, nuorisotoimi, tukioppilaat ja tukioppilasohjaaja)

Näiden paikkakuntien lisäksi projektipäällikkö on konsultoinut toiminnan käynnistämistä useilla paikkakunnilla / kouluilla. Mopotoimintaa käynnistettiin mm. Espoossa MLL:n Keski-Espoon yhdistyksen kokoon kutsumassa tilaisuudessa. Projektipäällikkö esitteli toimintaa yhteistyötahoille ja vanhemmille. Kirjallista materiaalia on toimitettu kaikille Hyvä mopo –toiminnasta kiinnostuneille tahoille.

4. MOPOMATERIAALIA

Hyvä mopo –projektissa tuotettiin materiaalia varhaisnuorten ja heidän vanhempiensa tueksi. Projektin tulostavoitteissa mainittiin toimintamateriaalin, kuten varhaisnuorille suunnatun pelin valmistaminen. Lisäksi tavoitteena oli tuottaa opasvihkot varhaisnuorten vanhempien ja MLL:n paikallisyhdistysten tueksi. Oman materiaalin tuottaminen ei muutoin ollut itsetarkoitusta, vaan valmista, hyväksi havaittua materiaalia käytettiin hyväksi esim. mopoilloissa, vanhempien hoitopaikoissa ym. toiminnassa. Tässä luvussa esitellään vain projektin - yksin tai yhteistyössä - tuottama materiaali.

4.1. Mopopeli

Tavoitteena oli luoda peli, jonka avulla varhaisnuoret voivat luontevasti tutustua toisiinsa ja keskustella nuoruuteen liittyvistä teemoista, kuten ystävyys, suvaitsevaisuus ja terveys. Huumorin ja toiminnallisuuden keinoin arkojenkin aiheiden käsittelyn uskottiin sujuvan luontevasti.

Pelin suunnittelua varten koottiin viisihenkinen työryhmä, johon kuuluivat projektipäällikön lisäksi MLL:n Hämeen piirin nuorisosihteeri Titta Mattila (osin vuorotteluvapaan aikana), Sinikka Heinonen MLL:n Hausjärven yhdistyksestä, Seija Laurila MLL:n Kalvolan yhdistyksestä sekä Maija Rapatti MLL:n Sahalahden yhdistyksestä. Työryhmä kokoontui kesän 2002 ja syksyn 2003 välisenä aikana kuusi kertaa. Apua pyydettiin myös projektissa mukana olleilta tukioppilasohjaajilta ja tukioppilailta. Ammattilaisapua tarvittiin ainoastaan pelin graafisen suunnitelman toteutuksessa.

Peli valmistui marraskuussa 2003, jolloin sitä jaettiin projektissa mukana olleille paikkakunnille ja yhteistyötahoille. Peli on MLL:n Hämeen piirin myyntituote.

4.2. Yleensä siitä on selvitty. Opas murrosikää lähestyvän lapsen vanhemmalle

MLL:n projektikoulutuksissa ilmeni, että kolmella projektilla oli tarkoituksena tuottaa opas varhaisnuorten vanhemmille. Hyvä mopo –projektin lisäksi Vanhemmuuden tuki –projekti (MLL:n Paimion yhdistys) ja Löytöretki vanhemmuuteen –projekti (MLL:n keskusjärjestö) ryhtyivät asiassa yhteistyöhön. Keväällä 2002 sovittiin työnjaosta kolmen projektin kesken.

Kirjoitustyötä varten perustettiin toimituskunta, johon kuuluivat kirjailija Saara Kesävuori, erityisnuorisotyöntekijä Mia Konradsdal, synnytys- ja naistentautien erikoislääkäri Maija Palander, terveydenhoitaja Raili Palokankare, sosiaalityöntekijä Maarit Salo, projektikoordinaattori Pia Suvivuo-Niemelä ja projektipäällikkö Janne Viitala. Kuvitus tilattiin Tiina Pystyseltä. Työryhmä päätti työnsä syksyllä 2002, jonka jälkeen sopimuksen laatiminen yhteistyötahojen välillä sekä oppaan taittaminen ja painatus jäivät MLL:n keskusjärjestön vastuulle.

Yleensä siitä on selvitty –opasvihko valmistuikin heti alkusyksystä 2003. Opas jaettiin maksettua kaikilla Hyvä mopo –projektiin osallistuneilla paikkakunnilla kuudesluokkalaisten vanhemmille. Opas on MLL:n keskusjärjestön myyntituote.

4.3. Seiska alkaa, mopo karkaa. Opas varhaisnuorten ja vanhempien tukemiseen

Projektin alusta pitäen tarkoituksena oli luoda eri paikkakuntien kokemusten perusteella toimintamalli varhaisnuorten ja heidän vanhempiensa kohtaamiseen. Tähän liittyen tavoitteena oli julkaista opasvihko, jonka avulla MLL:n paikallisyhdistykset, koulujen vanhempainyhdistykset, kouluväki, nuorisotyöntekijät tai mikä tahansa taho voi käynnistää toimintaa varhaisnuorten ja heidän vanhempiensa tueksi.

Projektipäällikkö oli mukana kaikissa pilottipaikkakuntien mopotiimeissä ja osassa mopotahtumista näkemässä ja kuulemassa palautteen eri toimintamuodoista. Syksyllä 2003 kokemukset mopotiimien toiminnasta, tapahtumista ja käytetyistä materiaaleista koottiin yhteen opasvihkoksi, jonka nimeksi tuli Seiska alkaa, mopo karkaa.

Opas postitettiin MLL:n keskusjärjestön kautta kaikille MLL:n paikallisyhdistyksille Suomessa. Maksuttoman oppaan muusta jakelusta huolehtii MLL:n Hämeen piiri.

4.4. Hyvä mopo –leiripäivän ohjelma

Kesällä 2001 järjestettiin MLL:n Hämeen piirin kesäleiri nuorille. Yhden leiripäivän teemana oli Hyvä mopo. Leiripäivää varten laadittiin toiminnallinen ohjelma varhaisnuorten ryhmätoimintaan. Leirin kokemusten jälkeen ohjelmaa muokattiin soveltuvaksi osin mopoiltoihin ja muihin projektin tapahtumiin. Ohjelmaa on toimitettu monisteina ja sähköpostitse projektipaikkakuntien lisäksi myös muille asiasta kiinnostuneille kouluille ja yhdistyksille. Hyvä mopo –leiripäivän ohjelma on saatavilla MLL:n Hämeen piirin internetsivuilta.

4.5. MLL:n nuorisotyön esittelyromppu

Keväällä 2002 valmistui CD-ROM, jolla esitellään MLL:n Hämeen piirin tukimuotoja varhaisnuorille. Esitellyt tukimuodot ovat Hyvä mopo –projektin lisäksi tukioppilastoiminta sekä Lasten ja nuorten puhelin. Romppu tehtiin yhteistyössä piirin nuorisotyön kanssa. Toteutuksesta vastasi Tampereen ammattikorkeakoulun multimediaopiskelija Anu Valli opintoihinsa liittyen.

Romppua jaettiin projektin yhteistyötahoille, kuten mopotiimiläisille ja koulujen tukioppilasohjaajille ja oppilaanohjaajille. Romppu on MLL:n Hämeen piirin myyntituote.

4.6. Me-mittari. Aineisto koululuokan yhteisöllisyyden mittaamiseen

Projektin avulla on pyritty mm. helpottamaan varhaisnuorten siirtymistä uuteen koulu yhteisönsä. Koululuokan yhteisöllisyyden mittaaminen voi olla vaikeaa, joten tähän tarkoitukseen haluttiin tarjota konkreettinen apuväline. Me-mittari on MLL:n Hämeen piirin nuorisosihteeri Jouko Mäki-Tarkan projektille kehittämä aineisto, jolla koulun tai yksittäisen luokan yhteisöllisyyttä voidaan havainnollistaa. Aineisto valmistuu projektin päättyessä v. 2003 lopussa.

5. KYSELYITÄ, ARVIOINTIA

Projektin aikana tehtiin lukuisia kyselyitä varhaisnuorten ja vanhempien parissa. Eri kyselyihin vastasi yhteensä yli 1000 henkilöä. Kyselyiden tuloksia hyödynnettiin mm. keskustelun herättäjinä illanvietoissa, toiminnan kehittämisessä ja vanhempainiltojen materiaalina. Tulokset toimitettiin kouluille ja muille yhteistyötahoille. Mopotiiimille tehtyjen kyselyiden tulokset esiteltiin paikkakunnittain luvussa 3.

Projektista tehtiin lisäksi kaksi opinnäytetyötä:

- Tanja Mäkelä: Vanhemmuus ja vanhemmuuden tukeminen Hyvä mopo –projektiin osallistuneiden vanhempien näkökulmasta
- Katriina Haverinen: "Hyvä mopo!" Pedagoginen toiminta peruskoulun seitsemännelle luokalle siirtyvien nuorten tukemiseksi

5.1. Vanhemmuus ja vanhemmuuden tukeminen Hyvä mopo –projektiin osallistuneiden vanhempien näkökulmasta

Tanja Mäkelän opinnäytetyö "Vanhemmuus ja vanhemmuuden tukeminen Hyvä mopo –projektiin osallistuneiden vanhempien näkökulmasta" valmistui Mikkelin ammattikorkeakoulun humanistiselta ja opetusosalta syyskuussa 2002. Ohessa suora lainaus opinnäytetyön yhteenvedosta:

Tunteiden kipinöitä, pettymyksiä, kasvatusvastuuta, ristiriitoja. Ovien kolkutteluja, anteeksi pyytämiä, pieniä iloja, tuen tarvetta.

Hoikkala (1993, 62) viittaa Siltalaan (1989), joka sanoo: "Jos aikuiset luopuvat vallasta, nuoresta tulee aikuinen varhain ja väärää tietä." Tämän ovat kyselyyn osallistuneet vanhemmatkin määritelleet. Heidän mielestään murrosiässä oleva nuori tarvitsee vanhempiensa tukea ja he ovat myös valmiita tukemaan nuoriaan. He tarvitsevat itsekkin tukea. Rajojen asettaminen, omien voimavarojen riittäminen sekä nuoren käyttäytyminen vaativat jatkuvaa keskittymistä, keskustelemista, kinaamista ja väittelemistä. Vanhemmat haluavat rakentaa turvakseen empaattista suojakuorta ja ovat kiitollisia, että Hyvä mopo on antanut siihen mahdollisuuden. (Hoikkala 1993, 62)

Tämän päivän vanhemmuus on niin monimutkainen konteksti, että on syytä miettiä, onko se selvinnyt itse vanhemmillekaan? Todennäköisesti ei. Erilaiset, varsinkin työelämästä lähtevät paineet kiskovat vanhempaa sitoutumaan ansiotyöhön samalla kun vanhempi itse toivoisi kenties enemmän aikaa perheelleen. Työpaikoilla ei vielä tunneta hyvin käsitettä "työ- ja perhe-elämän yhdistäminen", ja tästä on toisille vanhemmille tullut vastuun pakoreitti, toisille paha olo ja huono omatunto. Varsinkin, jos kasvatusvastuu on vain yhdellä vanhemmalla, vanhempi joutuu voimavarojensa ääri rajoille taistellessaan työelämän epäsäännöllisyyden ja perheen hyvinvoinnin tarpeen välissä. Toisaalta monella vanhemmalla on vielä mahdollisuus tehdä säännöllistä työtä eikä tunne kiirettä tai paineita työn ja perheen välillä.

Pelkästään työ ei aiheuta kuudennelta seitsemännelle luokalle siirtyvän oppilaan vanhemmalle päänvaivaa. Sekä yksin kasvatusvastuuta kantava vanhempi että kasvatusvastuun jakava vanhempi joutuvat kumpikin tiukkaan henkiseen puristukseen siinä vaiheessa, kun lapsi lähestyy murrosikää. Ylitsepääsemättömien ongelmien kohdatessa apua toivotaan niin muilta vanhemmilta kuin yhteiskunnaltaakin. Toisaalta, jos oman lapsen murrosikä ei vaadikaan erityistä ongelmanratkaisustrategiaa, vanhemmat voivat antaa omia voimavarojaan myös muiden vanhempien käytettäväksi.

Vanhemmuuden palapelissä monipuolinen tuki on tarpeen. Vanhemmat toivovat, että saisivat toimia mahdollisimman paljon muiden vanhempien kanssa, sillä uskovat, että vain silloin, kun vanhemmat vetävät yhtä köyttä, lapset eivät joudu vaikeuksiin. Yhtälailla vanhemmat haluavat toimintoja yhdessä lasten kanssa, sillä heidän mielestään se edesauttaa lapsen turvallista ja tasapainoista kehitystä kypsäksi ja vastuuta pelkäämättömäksi aikuiseksi.

Erilaiset ja arvaamattomat tilanteet kytevätkin kyselyyn osallistuneiden perheiden kodeissa lähes päivittäin. Vanhemmat tarvitsevat keinoja selvittää ja ratkaista uusia haasteita ja ongelmia, jotka eivät olekaan enää niin yksiselitteisiä kuin aikaisemmin. Lapsen kaveripiiri vaihtuu, mukaan saattavat tulla nautintoaineet, ja lapsi tuntuu eri ihmiseltä. Murrosikäinen lapsi näkee asiat hyvin mustavalkoisina, joista seuraa yllättäviä vaatimuksia. Uudet vaatteet ja uusi tyyli on monen yläasteelle siirtyvän nuoren toivomuslistalla. Tästä "teinirallista" selvitäkseen vanhemmat toivovat vanhempainiltoja ja keskustelupiirejä sekä asiantuntijoita todistamaan, että näiden lasten käyttäytyminen on aivan normaalia.

Voimme tehdä joitakin yleisiä johtopäätöksiä kyselyyn osallistuneiden vanhempien näkökulmista vanhemmuutta ja sen tukemista kohtaan? Ainakin sen voimme sanoa, että murrosikäisen vanhemmuus on äärimmäisen kuluttavaa ja vaativaa eivätkä yhden ihmisen voimavarat välttämättä riitä. Lisäksi voimme päätellä, että vanhemmat ottavat tukea vastaan ja ovat valmiita tekemään paljonkin lastensa eteen, jos joku ensin kokoaa heidät yhteen. Toisiinsa tutustumalla vanhemmat selvittävät helposti myös sen, missä ja kenen kanssa heidän oma lapsensa liikkuu. Lapsetkin tuntevat olonsa turvallisemmiksi, kun pieniinkin rikkomuksiin pystytään puuttumaan heti ja apua voi tarvittaessa pyytää useammalta aikuiselta.

Hyvä mopo –projekti on onnistunut helpottamaan murrosikäisen vanhempana olemista. Epävarmaa on se, kuinka perustavanlaatuisia ja tukevia empaattisia suojakuoria on muodostunut, mutta varmaa on kuitenkin se, että niitä on muodostunut. Kenties nämä sosiaalisen tuen verkostot auttavat vanhempia nopeammin ja vaivattomammin irrottelemaan piikkejä ja toisaalta antavat mahdollisuuden ruusuilla tanssimiselle.

5.2. ”Hyvä mopo!” Pedagoginen toiminta peruskoulun seitsemännelle luokalle siirtyvien nuorten tukemiseksi

Katriina Haverisen pro gradu -tutkielma ”Hyvä mopo!” Pedagoginen toiminta peruskoulun seitsemännelle luokalle siirtyvien nuorten tukemiseksi valmistui Tampereen yliopiston kasvatustieteiden laitokselta syksyllä 2003. Oheessa suora lainaus tutkielman luvusta ”Tutkimustulosten tarkastelu”:

Tarkasteltaessa nuoren elämää on otettava huomioon murrosikään liittyvä biologinen, fyysinen ja psyykkinen kehitys, sekä ne sosiaaliset ja kulttuuriset kontekstit, jotka määrittelevät yksilön elämää, sen merkityksiä ja tavoitteita. Lisäksi on huomioitava historiallinen konteksti eli se, miten tietty aika-kausi vaikuttaa tutkittavan ikäluokan elämänsä kuluun. (Antikainen 1999, 112.) Varhaisnuoren elämänsä kuluun vaikuttaa meneillään oleva murrosikä ja siihen liittyvät biologiset ja fyysiset muutokset. Ikäkauteen kuuluvien kehitystehtävien asettamat vaatimukset sekä yhteiskuntaan integroituminen ohjaavat osaltaan nuoren elämää. Nuoren kehitys ja elämänsä kulu taas muotoutuvat jälkimodernissa yhteiskunnassa, jonka mukanaan tuomat haasteet, kuten yksilöllisyyden korostuminen sekä avioerojen ja uusperheiden määrän kasvu vaikuttavat nuoren tekemiin valintoihin oman elämänsä ohjaamisessa. Seitsemännelle luokalle siirtyvän nuoren elämään ei siis sisälly vain koulun vaihdoksen mukanaan tuomat muutokset, vaan ikävaiheeseen sisältyy myös monenlaisia muita haasteita ja ongelmia. Tässä tutkimuksessa ei ole ollut mahdollista kartoittaa ja tutkia kaikkia niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat seitsemäsluokkalaisten nuoren elämään. Tavoitteena on, että tämän tutkimuksen tuloksia voisivat hyödyntää eri konteksteissa käytännön kasvatustyötä tekevät ihmiset: vanhemmat, opettajat, nuorisotyöntekijät ja vapaaehtoistyötä nuorten parissa tekevät ihmiset. Tutkimuksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole toimia ohjenuorana kasvattajille, vaan tuoda yksi näkökulma siirtymävaiheeseen liittyvään problematiikkaan.

Tämän tutkimuksen perusteella peruskoulun seitsemännelle luokalle siirtymiseen näyttää liittyvän monenlaisia pelkoja ja haasteita. Nuoret arvioivat jo kuudennella luokalla ollessaan sosiaalisten suhteiden ikätovereihin ja opettajiin voivan aiheuttavan ongelmallisia tilanteita uuteen kouluun siirryttäessä. Myös fyysisen oppimisympäristön muuttuminen koetaan haasteelliseksi pohdittaessa uuteen kouluun siirtymistä. Nuoret pohtivat etukäteen myös tulevaa koulumenestystään. Huolenaiheina ovat uusissa oppiaineissa menestyminen, opiskelun vaatavuuden lisääntyminen ja koulupäivien pidentyminen. Peruskoulun seitsemännelle luokalle siirtymisen vaihetta voidaan näin ollen yhä pitää merkittävänä siirtymävaiheena nuoren elämässä, vaikka hallinnollinen jako ala- ja yläasteiden välillä onkin poistunut.

Hyvä mopo -projektin tekemä nuorisotyö pohjautuu sosiaalipedagogiseen orientaatioon. Sen toiminnassa toteutuvat sosiaalipedagogisen toiminnan kolme pääperiaatetta: projektin toiminnan kautta pyritään lisäämään nuoren elämänhallintaa, vahvistamaan niitä yhteisöjä, joihin nuori kuuluu sekä ehkäisemään nuorten syrjäytymistä. Hyvä mopo- projektin tavoitteena on helpottaa nuorten sopeutumista uuteen kouluun ja ehkäistä koulukiusaamista. Yhteisöllisyys taas tulee esiin projektin tavoit-

teissa, joissa korostuu nuoren yksilöllisen kehityksen ohella ennen kaikkea hänen sosiaalisten verkostojensa vahvistaminen.

Hyvä mopo- projektin kaltaiselle tavoitteelliselle pedagogiselle koetaan olevan tarvetta myös seitsemännelle luokalle siirtyvien nuorten näkökulmasta. Vapaaehtoistyön avulla nuorille voidaan tarjota tukea, jollaiseen virallisen koulun piirissä ei ole mahdollisuuksia koulujen rajallisista voimavaroista johtuen. Pedagoginen, tavoitteellinen toiminta näyttäsi tämän tutkimuksen valossa parantavan nuorten valmiuksia siirtyä seitsemännelle luokalle. Kuudennen luokan aikana tapahtuva, nuoria muutokseen valmentava toiminta voi parhaimmillaan edistää nuorten sosiaalistumista uuteen kouluyhteisöön. Kun nuoria valmennetaan muutoksen kohtaamiseen jo ennen siirtymävaihetta, nuorten mahdollisuudet kohdata seitsemännelle luokalle siirtymiseen liittyvät muutokset itseensä luottaen ja itsenäisiä ratkaisuja tehden parantuvat. (ks. myös Pietarinen 1999, 275.)

Nuoria seitsemännelle luokalle siirtymisessä tukeva pedagoginen toiminta toimii myös keskustelunavaajana ikäkauteen liittyviin haasteisiin ja ongelmiin liittyen. Opettajille tämän kaltainen toiminta voi muistuttaa, millaisia erilaisia asioita nuoret ja heidän vanhempansa pohtivat uuteen kouluun siirtymiseen liittyen. Myös vanhemmille toiminta tuo mahdollisuuden keskustella asioista muiden samassa elämäntilanteessa elävien perheiden kanssa. Nuoria haastatellessani olin puolestaan yllättynyt siitä tavasta, jolla nuoret kertoivat seitsemännelle luokalle siirtymiseen ja siellä opiskeluun liittyvistä peloistaan. Koska nuoret olivat saaneet asiallista tietoa yläluokilla opiskelusta sekä kuulleet myös muiden nuorten pohtivan samankaltaisia asioita, ei omien vaikeidenkin tuntemusten myöntäminen ollut heille vaikeaa. Vaikka Hyvä mopo –projekti ei voi poistaa kaikkia siirtymävaiheeseen liittyviä pelkoja ja vaikeuksia, se on ainakin osaltaan tehnyt seitsemännelle luokalle siirtyvien nuorten kohtaamat haasteet ja siihen kaivattavan tuen määrän näkyväksi.

Projektin tavoitteena ei ole vain nuorten sopeuttaminen uuden koulun käytäntöihin, vaan sen avulla nuorista voi parhaimmillaan kehittyä itsenäiseen toimintaan kykeneviä yksilöitä, joilla on tarvittavat valmiudet osallistua yhteiskunnassa vallitsevien olosuhteiden parantamiseen. Nuorten tukeminen seitsemännelle siirtymisen vaiheessa voidaan siis nähdä myös laajemmin, pitkällä tähtäimellä nuorten elämäolosuhteita kohentavana toimintana. Siirtymävaiheesta selviytyäkseen nuori tekee elämäänsä koskevia valintoja ikäsidonmaisessa kontekstissa Nurmen (1995) kuvaamalla tavalla. Muutoksesta selviämällä nuori saa toiminnastaan positiivista palautetta. Saamansa palautteen pohjalta nuori rakentaa myönteistä kuvaa itsestään. Hyvä itseluottamus ja omine vahvuuksien ja heikkouksien tunteminen parantaa nuoren kykyä ohjata omaa elämäänsä. Vertaistuen lisääminen ja sosiaalisen verkoston vahvistaminen ja laajentaminen edesauttavat osaltaan nuoren valmiuksia tehdä omaa elämäänsä koskevia ratkaisuja.

Hyvä mopo-projektin tavoitteissa korostuu kasvatustyön näkeminen sosiaalipedagogisena työnä. Uuteen kouluun siirtymiseen valmentaminen vahvistaa nuorten elämänhallintaa ja ennaltaehkäisee mah-

dollisia ongelmia. Projektin toiminnassa korostuu myös yhteisöllisyyden näkökulma, sillä sen keskeisinä tavoitteina on nuorten sosiaalisten suhteiden parantaminen. Tärkeää on myös toiminnan tavoitteiden määrittely nuorten lähtökohdista käsin. Tämä tutkimus on pyrkinyt osaltaan tuomaan esiin nuorten näkemykset, jotta nuorten parissa tehtävä työ palvelisi paremmin nuorten tarpeita.

Hyvä mopo –projektin vahvuutena on sen pyrkimys yhdistää nuoren eri elämäalueilla kohtaavat ihmiset, jotta he voisivat yhdessä toimia nuoren parhaaksi. Hyvät ja luottamukselliset suhteet vanhempiin ja tasavertaiset suhteet ikätovereihin edistävät merkittävästi nuoren valmiuksia sopeutua muuttuvaan tilanteeseen. Lisäksi koulun ja kodin välinen tiivis yhteistyö parantaa nuorten asemaa yläasteelle siirtymisen vaiheessa. Kun vanhemmat saavat asianmukaista tietoa nuoren koulumenestyksestä ja koulun kasvatuskäytännöistä, heidän mahdollisuutensa tukea nuoren kehitystä paranevat. Koulun tulisi aktiivisesti myös projektin toiminnan päätyttyä kannustaa vanhempia yhteistoimintaan, joka mahdollistaisi keskustelun esimerkiksi vanhempien kasvatusvastuusta ja nuorille sopivista kotiintuloajoista. Yhdessä nämä eri tahot voivat toimia siten, että seitsemännelle luokalle siirtymistä voidaan helpottaa.

Tässä tutkimuksessa on paneuduttu nuorten näkemyksiin seitsemännelle luokalle siirtymisestä ja pedagogisen toiminnan hyödyistä nuorten näkökulmasta käsin. Laajemman kokonaiskuvan saamiseksi olisi kiinnostavaa tutkia ja vertailla myös kaikkien projektin toimijoiden, kuten vapaaehtoistyöntekijöiden, opettajien ja vanhempien näkemyksiä projektista. Olisi myös hyödyllistä tutkia laajemmin sitä, millaisia ovat opettajayhteisön sekä vanhempien kokemukset seitsemännelle luokalle siirtymisen nivelvaiheesta. Jatkossa voitaisiin myös tehdä vertailevaa tutkimusta siitä, kuinka projektiin osallistuvat nuorten ja toisaalta ilman projektin kaltaista tukea seitsemännelle luokalle siirtyvien nuorten kokemukset poikkeavat toisistaan.

6. KOULUTUSTA

6.1. Koulutusta mopotiimeille

Hyvä mopo –toiminnan ideointi tapahtui pääasiassa paikkakunnittain mopotiimien kokouksissa. Projektipäällikkö osallistui kaikkiin pilottipaikkakuntien kokouksiin ja mahdollisimman usein muidenkin paikkakuntien mopotiimitoimintaan. Ideoiden ”kierrätys” paikkakuntien välillä tapahtui tällä tavoin projektipäällikön välityksellä.

Projektin kuluessa järjestettiin kolme yhteistä tapahtumaa eri paikkakuntien mopotiimiväelle. Yksi tapahtumista oli iltatilaisuus, yksi koko päivän ja yksi illan + päivän mittainen tapahtuma. Kokemuksien vaihto oli vilkasta ja tapahtumia räätälöitiin ennakkoluulottomasti omille paikkakunnille. Projektin loppuseminaarissa sovittiin mopoväen yhteystietojen jakelusta, jotta verkosto toimisi projektin päättymisen jälkeenkin.

6.2. Projektikoulutusta

MLL:n Löytöretki vanhemmuuteen –projekti (LV) kokosi vanhemmuutta tukevia projekteja eri puolilta Suomea yhteen. Projektien verkosto kokoontui kahdesti vuodessa yhteisiin kaksipäiväisiin koulutustilaisuuksiin. Koulutus koostui LV:n johdolla toteutetusta osasta ja Net Effect Oy:n toteuttamasta osasta.

LV:n osuus koostui pääosin projektien vertaistuesta. Kokemuksia erilaisista ja eri vaiheissa olevista projekteista hyödynnettiin esitelmin ja keskusteluin. Koulutuksessa syntynyttä verkostoa palvelemaan koottiin LV:n internetsivuille ns. projektisalkku (sis. mm. projektien esitelyt, yhteystiedot ja tuotteet). Projektiväen yhteisenä tuotteena syntyi kirjanen ”Projektityön arki ja juhla – kokemuksia MLL:n vanhemmuusprojekteista”. Projektien välillä syntyi monenlaista yhteistyötä ja konsultointia. Luvussa 4.2. mainittu ”Yleensä siitä on selvitty” –opasvihko syntyi projektien yhteistyöllä.

Net Effect Oy toteutti projektikoulutuksen, jonka teemat vaihtuivat projektin vaiheiden mukaisesti. Projektipäällikkö osallistui kaikkiin koulutuspäiviin. Koulutus koostui seuraavista teemoista:

- projektin johtaminen
- projektiohjauksen perusteet
- projektin hallinta
- projektityön laatu
- projektin arviointi
- itsearviointi projekteissa
- tuotteistaminen
- projektin päättäminen

7. PROJEKTIN RAHOITUS

Raha-automaattiyhdistys myönsi avustusta projektille seuraavasti:

2001	2002	2003	YHTEENSÄ
58 866 €	59 000 €	59 000 €	176 866 €

RAY-rahoituksen lisäksi projekti sai omarahoitusta 1899 € mopokuntien osallistumismaksutilityksistä.

Projektin toteutuneet vuosittaiset kulut olivat (v. 2003 budjetoitu):

2001	2002	2003	YHTEENSÄ
45 824 €	68 144 €	64 797€	178 765 €

8. POHDINTAA

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on leimallisesti pienten lasten vanhempia tukeva järjestö. Siksi oli haastavaa ryhtyä tukemaan varhaisnuoria ja heidän vanhempiaan. Tuen tarve tunnustettiin yleisesti, mutta silti henkilöitä, jotka lähtisivät tekemään vapaaehtoistyötä heidän hyväkseen, ei yksittäisestä MLL:n paikallisyhdistyksestä löytynyt kovin monta.

Projektin ”työrukkaseksi” koottiin paikkakuntakohtaiset mopotiimit, joiden kokoonkutsujan rooli istui hyvin MLL:n paikallisyhdistyksille. Vaikka tiimi koostuikin eri tahojen ammattilaisista, loi paikallisyhdistyksen puheenjohtajuus mopotoiminnalle vapaaehtoistyön leiman.

Oleelliseksi tekijäksi paikkakunnan projektille osoittautui koulun sitoutuminen mukaan toimintaan. Koulua haastetaan jatkuvalla syötöllä mukaan erilaisiin projekteihin. Opettajien kuulee enenevässä määrin toivovan työrauhaa loputtoman kehitystyö- ja projektiviidakon keskellä. Usein esitetty kysymys kehityshankkeille on: palveleeko se koulun perustehtävää?

Hyvä mopo –projektissa haluttiin luoda toimintaa, jolla kevennetään – ei lisätä – koulun taakkaa. Vanhempainiltojen ym. tilaisuuksien järjestelyvastuu ei ollut projektissa yksin koululla. Myönnettävä toki on, että usein esim. koulun tukioppilasohjaaja tai muu mopotiimin jäsen työllistyi joskus kovastikin. Vapaaehtoistyön luonne kuitenkin pysyi yllä tiimeissä. Mopotapahtumissa kuultiin usein opettajien kiitosta, kun he saivat olla kerrankin vain sivusta-seuraaajina eivätkä itse äänessä.

Mopotiimit olivat usein aivan uudenlainen foorumi paikkakunnalla. Eri alojen ammattilaiset eivät välttämättä tapaa toisiaan säännöllisesti. Niinpä kokouksissa saatettiin käsitellä muitakin kuin mopotoimintaan liittyviä asioita.

Projektin aikana kuului silloin tällöin kommentteja, joissa kyseenalaistettiin varhaisnuorten tukemisen tarve: ”Onhan ennenkin selvitty koulunvaihdosta ilman erityistä tukea”. Projektin omissa kyselyissä 6.-luokkalaiset itsekkin kommentoivat usein, ettei koulunvaihdos jännitä (tosin koulunvaihdon jälkeen tehdyissä kyselyissä 7.-luokkalaiset muistelivat sen jännittäneen kovasti). Projektissa mukana olleilta kouluilta saadut terveiset rohkaisivat jatkamaan työtä. Ennakkotutustumisen myötä yläkoulun tulokkaat, ”mopot”, olivat aiempaa rauhallisempia. Koulun vaihtuessa ei tarvinnut luoda itselleen uudenlaista roolia, kun tultiin tuttuun porukkaan.

Suurin huoli koulun vaihtumisesta ja murrosiän alkamisesta tuntuu kuitenkin olevan varhaisnuorten vanhemmilla. Selviääkö oma lapsi uudessa koulussa ja ennen muuta uudessa kaveriporukassa? Silti vanhempien tavoittaminen oli vaikeampaa kuin ”mopojen”. Kulttuuri, jossa koulun vaihduttua vanhemmat jäävät syrjään lapsensa asioista, on juurtunut syvälle. Vanhempien tavoittamisessa osoittautui tehokkaaksi projektin toiminta, jossa vanhempia tutustetaan lapsensa tulevaan kouluun ja toisiinsa jo kuudennen luokan aikana.

”Mopoillat ja vanhempien hoitopaikat” –toimintamalli, jossa 6-7-luokkalaisille järjestetään tutustumisillanviettoja ja vanhemmille odotusajaksi alustuksia ja keskustelua murrosiän ja vanhemmuuden teemoista, osoittautui toimivaksi. Myös MLL:n sisäisessä arvioinnissa (Löytöretki vanhemmuuteen –projektin arviointiraportti 2002) toimintamalli oli yksi neljästä valtakunnalliseen jatkotuotekehittelyyn valitusta tuotteesta.

Kaiken kaikkiaan Hyvä mopo –projekti saavutti suurelta osin sille asetetut tavoitteet. Monella projektipaikkakunnista toiminta vakiintui pysyväksi tukimuodoksi. Toivottavasti projektin kokemukset sekä niiden pohjalta luotu toimintamalli ja materiaali rohkaisevat MLL:n paikallisyhdistyksiä yhdessä muiden tahojen kanssa jatkamaan varhaisnuorten ja vanhempien tukemista uusillakin paikkakunnilla.

TILASTOA HYVÄ MOPO -PROJEKTIN TAPAHTUMISTA

2001	PAIKKA	OSALLISTUJAT		MIKÄ TAPAHTUMA
		Nuoria	Aikuisia	
18.kesä	Virrat	32	4	Frendileiri / Hyvä mopo -päivä
28.kesä	Lempäälä		7	Projektin esittely Lempäälän paik.yhd. hallitukselle
10.heinä	Sahalahti		8	Projektin esittely Kuhmalahden ja Sahalahden MLL-väelle
13.elo	Lempäälä		3	Projektin esittely Lempäälän sivistystoimen johdolle
14.elo	Mouhijärvi		9	Projektin esittely Mouhijärven paik.yhd. hallitukselle
16.elo	Sahalahti	40	30	Tutustumisilta Kuhmalahden ja Sahalahden 7.lk:lle ja vanhemmille
20.elo	Lempäälä	18	12	Vanhempien ja oppilaiden yhteinen illanvietto /Kuokkalan 5-6.lk
21.elo	Lempäälä		21	Vanh.ilta Säöksjärven 6A
21.elo	Lempäälä		23	Vanh.ilta Säöksjärven 6B
22.elo	Lempäälä		26	Vanh.ilta Nurmen 3-6.lk
23.elo	Mouhijärvi		15	Vanh.ilta Häijään 5-6.lk
27.elo	Mouhijärvi		16	Vanh.ilta Uotsolan 6.lk
28.elo	Sahalahti		11	Sahalahden/Kuhmalahden Mopotiiimin kokous
29.elo	Lempäälä		14	Projektin esittely Lempäälän rehtoreille
29.elo	Helsinki		24	MLL:n nuorisotyön neuvottelupäivät
30.elo	Lempäälä		26	Vanh.ilta Kuljun 6B
06.syys	Lempäälä		15	Vanh.ilta Moision 6.lk:t
09.syys	Sahalahti /Kuhmalahti	12	13	Laavuretki luokittain 7.lk:t vanhempineen
13.syys	Lempäälä		14	Vanh.ilta Mattilan 3-6.lk
18.syys	Helsinki		16	Projektin esittely LV-rinnaksiprojektiväelle
18.syys	Lempäälä	83	4	Kuljun ja Säöksjärven 6.lk:t, Hyvä mopo -toimintapäivä
25.syys	Lempäälä		26	Vanh.ilta Kelhon koulu
27.syys	Lempäälä		34	Vanh.ilta Säijän koulu
28.syys	Lempäälä		36	Projektin esittely, Säöksjärven koulun opettajille
01.loka	Tampere		7	Ohjausryhmän kokous
06.loka	Tampere		15	Koulutustilaisuus eri paikkakuntien Mopo-väelle
09.loka	Nokia		8	Projektin esittely Suoniemen yhd. hall.
10.loka	Lempäälä		9	Vanh.ilta Lempoisten 6A
10.loka	Lempäälä		24	Vanh.ilta Lempoisten 6B
11.loka	Lempäälä		38	Vanh.ilta Lastusten koulu
22.loka	Sahalahti		11	SaKu Mopotiiimi
25.loka	Pirkkala		12	Projektin esittely Pirkkalan yhd. syyskokous
12.marras	Mouhijärvi		7	Mopotiiimi
17.marras	Tampere		60	Projektin esittely/paneelikeskustelu, MLL:n Hämeen syyspiiri
20.marras	Lempäälä	35	50	Tutustumisilta Kuljun ja Säöksjärven 6.lk ja vanhemmille
29.marras	Sahalahti		37	Keijo Tahkokallion luento 12-13-v. vanhemmille
29.marras	Sahalahti		8	SaKu Mopotiiimi
12.joulu	Lempäälä		8	Mopotiiimi

2002	PAIKKA	OSALLISTUJAT		MIKÄ TAPAHTUMA
		Nuoria	Aikuisia	
09.tammi	Kuhmalahti/Sahalahti	29	8	Opp. + vanh. Kaupin tähtitornilla Tampereella
14.tammi	Sahalahti	20	1	Vierailu Sariolan 6.lk:ssa
14.tammi	Kuhmalahti	20	1	Vierailu Pohjan 6.lk:ssa
14.tammi	Sahalahti	27	1	Vierailu Lahdenkulman 5-6.lk:ssa
14.tammi	Mouhijärvi		5	Mopotiiimi
18.tammi	Sahalahti	71	12	SaKu sähköturnaus 6-7.lk:lle
19.tammi	Tampere		42	Proj. esittely piirihall, naistoimik, piirin työntek.
20.tammi	Lempäälä	27	11	Kuljun ja Säöksjärven 6.lk:t + vanh, retki Ilves-Tappara -otteluun
24.tammi	Sahalahti		8	SaKu Mopotiiimi
29.tammi	Lempäälä	60	80	Tutustumisilta Hakkariin tuleville 6.lk + vanh.
03.helmi	Sahalahti	15	11	Sähköturnaus opp.-vanh., SaKu
05.helmi	Pirkkala		8	Mopotiiimi
06.helmi	Mouhijärvi	20	1	Vierailu Häijään 5-6.lk:ssa
06.helmi	Mouhijärvi	16	1	Vierailu Uotsolan 6.lk:ssa
06.helmi	Mouhijärvi	6	1	Vierailu Hyynilän 6.lk:ssa
06.helmi	Mouhijärvi	3	1	Vierailu Tervämäen 6.lk:ssa
07.helmi	Lempäälä		6	Proj. esittely kunnan ja srk:n nuorityöntekijöille
11.helmi	Mouhijärvi		8	Vanh.kahvila 6.lk:n vanhemmille
21.helmi	Lempäälä		13	Lempäälän nuorisoprojektien esittelytilaisuus
26.helmi	Mouhijärvi	58	25	Mouhijärven 6-7.lk:t + vanh, retki Ilves-Tappara -otteluun
04.maalis	Mouhijärvi		5	Mopotiiimi

LIITE 1

05.maalis	Lempäälä		64	Luento vanhemmille, Keijo Tahkokallio
06.maalis	Lempäälä		7	Mopotiimi
11.maalis	Sahalahti		7	SaKu Mopotiimi
11.maalis	Mouhijärvi	3	12	Vanh.kahvila 6.lk:n vanhemmille
12.maalis	Urjala		10	Projektin esittely yhteistyötahoille
18.maalis	Espoo		21	Projektin esittely yhteistyötahoille / vanh.ilta
20.maalis	Riihimäki		13	Projektin esittely vanh.yhd ja MLL -väelle
02.huhti	Mouhijärvi		5	Mopotiimi
02.huhti	Nokia		10	Projektin esittely vanh.yhd. johtokunnalle
03.huhti	Lempäälä		8	Suunnittelukokous; MLL, srk, nuorisotoimi, koulut
08.huhti	Pälkäne		7	Projektin esittely yhteistyötahoille
11.huhti	Tampere		9	Ohjausryhmän kokous
15.huhti	Kuhmalahti	20	1	Vierailu Pohjan koulun 6.lk:ssa
15.huhti	Sahalahti	27	1	Vierailu Lahdenkulman koulun 5.-6.lk:ssa
15.huhti	Sahalahti	20	5	Vierailu Sariolan koulukeskuksessa
15.huhti	Mouhijärvi	15	5	Mopokahvila kuutosille
15.huhti	Mouhijärvi		5	Vanh.kahvila 6.lk:n vanhemmille
15.huhti	Suodenniemi		6	Projektin esittely yhteistyötahoille
16.huhti	Lempäälä		40	Vanh.ilta 6.lk:n vanhemmille Hakkarin koululla
16.huhti	Sahalahti/Kuhmalahti	14	12	6.-7.lk:t + vanhemmat, retki hohtokeilailuun Treelle
23.huhti	Sahalahti/Kuhmalahti		13	Risto Tuomisen luentotilaisuus vanhemmille
25.huhti	Nokia		12	Mopotiimi
06.touko	Urjala	50	75	6.lk:n disco / vanh.ilta 6.lk:n vanhemmille
14.touko	Lempäälä	120	25	Kuutosten päivä
16.touko	Mouhijärvi	5	43	6.-7.lk:t retki elokuvaan Tampereelle
17.touko	Pirkkala	12	8	Tyttöjen iltapäivä + Mopotiimi
20.touko	Mouhijärvi		10	Mopotiimi / Arviointi- ja suunnittelutilaisuus
21.touko	Lempäälä	105	22	Kuutosten päivä
21.touko	Suodenniemi	3	10	Projektin käynnistystilaisuus
22.touko	Kuhmalahti/Sahalahti	24	11	Melontaa, pelejä, uintia yms. 6.-7.lk:t + vanh
24.touko	Lempäälä		8	Mopotiimi / Arviointi- ja suunnittelutilaisuus
28.touko	Nokia		60	Vanh.ilta 6.lk:n vanhemmille Nokianvirran koululla
30.touko	Mouhijärvi	20	1	Vierailu Häijään 5.-6.lk:ssa
30.touko	Mouhijärvi	16	1	Vierailu Uotsolan 6.lk:ssa
30.touko	Mouhijärvi	6	1	Vierailu Hyynilän 6.lk:ssa
30.touko	Mouhijärvi	3	2	Vierailu Tervämäen 6.lk:ssa
30.touko	Lempäälä	11	1	Vierailu Kuokkalan 6.lk:ssa
30.touko	Lempäälä	6	3	Vierailu Lastusten 6.lk:ssa
30.touko	Pirkkala		7	Mopotiimi
31.touko	Lempäälä	45	2	Vierailu Lempoisten 6.lk:ssa
07.kesä	Sahalahti/Kuhmalahti		9	Mopotiimi / Arviointi- ja suunnittelutilaisuus
10.kesä	Pälkäne		7	Mopotiimi; toimintasuunnitelman teko
13.kesä	Urjala		5	Mopotiimi; toimintasuunnitelman teko
18.kesä	Tampere		7	Ohjausryhmän kokous
23.heinä	Pirkkala	2	10	Tyttöjen iltapäivä
06.elo	Urjala		5	Mopotiimi / koulu
07.elo	Sahalahti/Kuhmalahti		10	Mopotiimi; toimintasuunnitelman teko
19.elo	Pälkäne		6	Mopotiimi; syksyn toimintasuunnitelman teko
20.elo	Nokia		13	Mopotiimi / koulun vanh.yhd.
22.elo	Pirkkala		9	Mopotiimi
27.elo	Lempäälä		5	Mopotiimi
28.elo	Pirkkala	190	20	Seiskojen / luokanvalvojen tutustumispäivä
03.syys	Pirkkala	190	20	Seiskojen / luokanvalvojen tutustumispäivä
04.syys	Pälkäne	35	40	Mopoiilta 7.lk:lle + vanh.ilta / Mopon esittely
07.syys	Tampere		33	Piirin koulutuspäivä yhdistyksille / Mopo-teema
10.syys	Pirkkala		5	Mopotiimi
10.syys	Suodenniemi	2	8	Mopotiimi
12.syys	Mouhijärvi		9	Mopotiimi
16.syys	Tampere		6	Ohjausryhmä kokous
19.syys	Pälkäne	7	1	Vierailu Harhalan 6.lk:ssa
19.syys	Pälkäne	24	1	Vierailu Laitikkalan 3-6.lk:ssa
19.syys	Pälkäne	46	2	Vierailu Kostian 6.lk:ssa
19.syys	Pälkäne	16	1	Vierailu Salmentaan 3-6.lk:ssa
23.syys	Kuhmalahti	18	1	Vierailu Pohjan 6.lk:ssa
23.syys	Sahalahti	17	1	Vierailu Lahdenkulman 6.lk:ssa

LIITE 1

23.syys	Sahalahti	22	1	Vierailu Sariolan 6.lk:ssa
24.syys	Sahalahti/Kuhmalahti	40	18	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
25.syys	Lempäälä		6	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
01.loka	Pälkäne	7	3	Mopotiiimi
02.loka	Sahalahti/Kuhmalahti		9	Mopotiiimi
07.loka	Nokia	25	60	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
09.loka	Lempäälä		7	Mopotiiimi
10.loka	Pälkäne	82	48	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
15.loka	Lavia		16	Mopoilta Suodenniemen, Kiikoisten ja Lavian 6.lk:n vanhemmille
17.loka	Urjala		7	Mopotiiimi
22.loka	Sahalahti/Kuhmalahti	52	21	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
31.loka	Mouhijärvi		7	Mopotiiimi
07.marras	Sahalahti/Kuhmalahti		8	Mopotiiimi
12.marras	Sahalahti/Kuhmalahti	38	16	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
14.marras	Mouhijärvi	9	3	Moporetki keilaamaan, Tre
18.marras	Pälkäne		7	Mopotiiimi
28.marras	Pälkäne	63	35	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
28.marras	Mouhijärvi			Vanhempainkahvila
03.joulu	Sahalahti/Kuhmalahti	13	12	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
09.joulu	Mouhijärvi		6	Mopotiiimi
13.joulu	Mouhijärvi	10	1	Vierailu Häijään koulun 6.lk:ssa
13.joulu	Mouhijärvi	15	1	Vierailu Tervämäen koulun ylälk:ssa
13.joulu	Mouhijärvi	15	1	Vierailu Hyynilän koulun ylälk:ssa
13.joulu	Mouhijärvi	13	1	Vierailu Pukaran koulun yläla:ssa
13.joulu	Mouhijärvi	16	1	Vierailu Uotsolan koulun 6.lk:ssa
28.joulu	Mouhijärvi	59	37	Retki Tampereelle Ilves-Tappara-jääkiekko-otteluun

syyskausi Lempäälä 250 Luentosarja (3kpl) yhteistyössä Lempääläopiston, terveyskeskuksen, Yhdessä elämään -hankkeen ja MLL:n Lempäälän yhd. kanssa: 16.9. Aila Juvonen, 1.10. Leevi Launonen, 13.11. Raimo Vakkuri

Vuoden 2002 aikana perustettiin työryhmät suunnittelemaan a) opaslehtistä varhaisnuoren vanhemmille ja b) peliä varhaisnuorille. Opastyöryhmä kokoontui vuoden aikana 8 kertaa ja pelityöryhmä 2 kertaa.

2003	PAIKKA	OSALLISTUJAT		MIKÄ TAPAHTUMA
		Nuoria	Aikuisia	
13.tammi	Urjala		8	Mopotiiimi
14.tammi	Sahalahti/Kuhmalahti		9	Mopotiiimi
20.tammi	Ikaalinen		4	Ohjausryhmä
20.tammi	Lempäälä	140	109	Mopoilta / Voter-äänestys Hakkariin tuleville 6.lk + vanh.
21.tammi	Lempäälä	100	70	Mopoilta / Voter-äänestys Säöksjärvelle tuleville 6.lk + vanh.
23.tammi	Pälkäne		4	Mopotiiimi
28.tammi	Sahalahti/Kuhmalahti	4	8	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
30.tammi	Pälkäne	39	8	Retki jääkiekko-otteluun
03.helmi	Mouhijärvi		7	Mopotiiimi
09.helmi	Urjala	29	13	Retki Helsinkiin (Sea Life)
12.helmi	Paimio		4	Opastyöryhmä
13.helmi	Lempäälä	52	15	Retki jääkiekko-otteluun
18.helmi	Sahalahti/Kuhmalahti	11	12	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
03.maalis	Hämeenlinna		4	Mopon käynnistys
03.maalis	Mouhijärvi		7	Mopotiiimi
05.maalis	Hausjärvi		5	Mopopelityöryhmä
10.maalis	Lempäälä	90	95	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka" / Säöksjärvi
11.maalis	Lempäälä	109	105	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka" / Hakkari
11.maalis	Sahalahti/Kuhmalahti		8	Mopotiiimi
13.maalis	Pälkäne	67	3	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
16.maalis	Mouhijärvi	25	32	Talvirieha mopoille ja vanhemmille
20.maalis	Urjala	23	9	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
20.maalis	Sahalahti/Kuhmalahti	9	63	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
02.huhti	Lempäälä		9	Mopotiiimi
03.huhti	Pälkäne		5	Mopotiiimi
04.huhti	Tampere		5	Mopopelityöryhmä
07.huhti	Kiikoinen		11	Vanhempainkahvila
08.huhti	Mouhijärvi	11	2	Elokuvaretki
15.huhti	Sahalahti/Kuhmalahti		5	Mopotiiimi
16.huhti	Urjala		4	Mopotiiimi

LIITE 1

23.huhti	Urjala		4	Mopotiimi
24.huhti	Pälkäne	64	12	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
24.huhti	Riihimäki	108	12	Mopoilta
28.huhti	Mouhijärvi		6	Mopotiimi
29.huhti	Sahalahti/Kuhmalahti	18	18	Vanhempien ja lasten keilausretki Kauppiin
05.touko	Lempäälä	62	3	Vierailu Sääksjärven 6. luokissa
05.touko	Lempäälä	54	2	Vierailu Kuljun 6. luokissa
05.touko	Lempäälä	10	2	Vierailu Katajan yläluokassa
05.touko	Mouhijärvi	12	1	Vierailu Häijään 6. luokassa
05.touko	Mouhijärvi	16	1	Vierailu Uotsolan 6. luokassa
05.touko	Mouhijärvi	12	1	Vierailu Pukaran yläluokassa
05.touko	Mouhijärvi	14	1	Vierailu Hyynilän yläluokassa
05.touko	Mouhijärvi	12	1	Vierailu Tervämäen yläluokassa
05.touko	Urjala	63	69	Disco / vanhempainilta
06.touko	Sahalahti/Kuhmalahti		5	Mopotiimi
06.touko	Lempäälä		5	Mopotiimi
12.touko	Mouhijärvi	55	8	Mopopäivä
13.touko	Lempäälä	153	10	Vierailu loppuissa Lempäälän 6. luokissa
15.touko	Lempäälä	150	27	Sääksjärven mopopäivä
15.touko	Hämeenlinna	155	188	Mopoilta ja vanhempien "hoitopaikka"
20.touko	Sahalahti/Kuhmalahti	76	16	Mopopäivä kuutosille
20.touko	Sahalahti/Kuhmalahti	25	4	Mopoilta seiskoille
21.touko	Hämeenlinna		5	Mopopelityöryhmä
22.touko	Lempäälä	179	27	Hakkarin mopopäivä
27.touko	Urjala		4	Mopotiimi
09.kesä	Tampere		19	Kesäseminaari
12.kesä	Tampere		8	Ohjausryhmä
05.elo	Luopioinen		3	Mopopelityöryhmä
12.elo	Urjala		14	Yhd. hall. kokous; projektin toiminnan suunnittelua
19.elo	Sahalahti/Kuhmalahti	16	5	Mopotiimi
22.elo	Urjala	96	12	Mopopäivä seiskoille
28.elo	Sahalahti/Kuhmalahti	78	5	Mopopäivä seiskoille
09.syys	Lempäälä		5	Mopotiimi
10.syys	Suodenniemi	16	4	Oppaiden luovutus
10.syys	Lempäälä		17	Rehtorien kokous / projektin jatko
11.syys	Mouhijärvi	42	9	Oppaiden luovutus
16.syys	Pälkäne		5	Oppaiden luovutus
17.syys	Lempäälä	120	7	Oppaiden luovutus
18.syys	Lempäälä	141	9	Oppaiden luovutus
30.syys	Sahalahti/Kuhmalahti		4	Oppaiden luovutus
08.loka	Tampere		10	Mopoesittely tukioppilasohjaajille
09.loka	Nokia		3	Oppaiden luovutus
13.loka	Hämeenlinna		2	Oppaiden luovutus
15.loka	Hämeenlinna		7	Mopoesittely tukioppilasohjaajille
29.loka	Lahti		5	Mopoesittely tukioppilasohjaajille
15.loka	Tampere		36	Loppuseminaari